

prof. dr hab. Janusz Ślugocki
Katedra Prawa i Postępowania Administracyjnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Szczeciński
ul. Narutowicza 17a, 70-240 Szczecin

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Pauli Białkowskiej pt. Tajemnica zawodowa w wykonywaniu zawodu
adwokata oraz gwarancje jej ochrony w prawie polskim i Stanów
Zjednoczonych, Łódź 2016, ss. 284

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska mgr Pauli Białkowskiej pt. Tajemnica zawodowa w wykonywaniu zawodu adwokata oraz gwarancje jej ochrony w prawie polskim i Stanów Zjednoczonych. Recenzowana praca dotyczy zatem problematyki tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata oraz gwarancji jej ochrony w polskim systemie prawnym oraz w systemie amerykańskim, z uwzględnieniem regulacji unijnych.

Elementem wyjściowym oceny rozprawy doktorskiej mgr Pauli Białkowskiej winno być podkreślenie trafności wyboru tematu badawczego, co wynika z faktu, iż omawiane w pracy problemy należą do zagadnień o kluczowym znaczeniu dla oceny funkcjonowania adwokatury jako samorządu zawodowego w Polsce. Recenzowana praca podejmuje ważne i aktualne problemy prawne związane z podstawowymi dylematami dotyczącymi tajemnicy adwokackiej oraz gwarancji jej ochrony. Niewątpliwie jest to problematyka, którą warto poddać gruntownej analizie.

Zaproponowane przez Autorkę ujęcie problemu nie było dotąd przedmiotem szerszej analizy w polskiej nauce prawa administracyjnego, choć, jak wyżej wspomniałem, w pełni zasługuje na gruntowną analizę. W literaturze przedmiotu jest dotąd niewiele opracowań o tak szerokim ujęciu zagadnienia i w syntetyczny sposób omawiających problemy tajemnicy adwokackiej jako elementu działania członków samorządu zawodowego adwokatów, zwłaszcza w ujęciu prawnoporównawczym. Najczęściej w literaturze przedmiotu spotykamy analizy poszczególnych problemów, stanowiące fragmenty ogólnej charakterystyki, a co z

punktu widzenia rozważań Doktorantki najważniejsze, obejmujące analizy z innych, niż prawo administracyjne, dyscyplin naukowych (prawo karne, cywilne, konstytucyjne).

Sposób ujęcia tematu w recenzowanej rozprawie zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka starała się odpowiedzieć w pracy na pytania, czy obecnie obowiązujące regulacje prawne pozwalają na przyjęcie tezy o funkcjonowaniu wyróżniającego się określonymi cechami modelu tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata oraz gwarancji jej ochrony w polskim systemie prawnym oraz w systemie amerykańskim, z uwzględnieniem regulacji unijnych. Doktorantka słusznie eksponuje ujęcie administracyjnoprawne poprzez podkreślenie ścisłego związku tajemnicy z wykonywaniem zawodu adwokata jako zawodu zaufania publicznego oraz funkcjonowania samorządu zawodowego adwokatów. Jednocześnie uwzględniona została perspektywa prawa konstytucyjnego, prawa i postępowania karnego oraz prawa cywilnego.

W moim przekonaniu Autorka pomyślnie rozwiązała tak postawione zadanie. Wykazała przy tym dobrą znajomość omawianych zagadnień, umiejętność ich krytycznej analizy i oceny oraz formułowania uzasadnionych wniosków, jak również opanowanie warsztatu naukowego.

Założenia merytoryczne i metodologiczne pracy są w zasadzie poprawne, choć możliwe byłoby precyzyjniejsze ich wyartykułowanie i uzasadnienie na początku pracy.

Autorka trafnie wskazuje na trudności w zastosowaniu metody prawnoporównawczej w odniesieniu do polskiego systemu unitarnego oraz amerykańskiego modelu federalnego, który w równej mierze opiera się na regulacjach ogólnofederalnych, co stanowych. Autorka jednocześnie uznaje, że trudności te zostają ograniczone poprzez podobieństwa rozwiązań prawnych przyjmowanych w poszczególnych stanach.

Rozważania Autorki oparte są przy tym na szerokim wykorzystaniu podstawowych aktów prawnych (polskich i unijnych oraz amerykańskich) oraz bogatej literatury. W odniesieniu do stopnia uwzględnienia podstawowej literatury przedmiotu należy dostrzec jednak pewne niedoskonałości obejmujące zwłaszcza najnowsze pozycje, np. w ogóle nie wykorzystano książki W. Marchwickiego, *Tajemnica adwokacka. Analiza konstytucyjna*, Wyd. C.H.Beck 2015, chociaż Autorka w wielu miejscach podejmuje zbliżone wątki rozważań merytorycznych i odnosi się niekiedy do tych samych orzeczeń sądów polskich i amerykańskich. Analizą objęte zostało także bogate orzecznictwo sądów polskich i amerykańskich.

Konstrukcję recenzowanej rozprawy należy ocenić jako poprawną. Układ pracy jest prawidłowy, czyli logiczny i konsekwentny, a treść pracy ujęta została w sposób zwarty i przejrzysty.

Doktorantka ujęła wprawdzie swoje rozważania w trzech rozdziałach, co jak na rozprawę doktorską jest praktyką rzadko stosowaną, ale nie obniża to w mojej ocenie wartości pracy. Najważniejsze jest oczywiście uczynienie ze struktury pracy odpowiedniej formy, swoistego rusztowania dla własnych rozważań. Formuła jedynie trzech rozdziałów miała widocznie dla autorki istotne atuty, chociaż w istocie powstały trzy części pracy, a podrozdziały nie tworzą właściwych podstaw dla wyodrębnienia samodzielnych rozdziałów. Wynika to, jak przypuszczam, z ogólnego zamysłu analizy prawnoporównawczej – zestawień rozwiązań amerykańskich i polskich, z regulacjami unijnymi w tle – w każdym z rozdziałów z obu perspektyw. Od strony merytorycznej w pracy występuje zatem sześć rozdziałów.

Odnoszę jednak wrażenie, że pod pewnymi względami nie był to zamysł do końca udany, bo gdzieś miejscami Autorka gubi podstawowy kierunek rozważań. Innymi słowy, pytanie „jak?” zdominowało główny cel badań komparatystycznych, którym powinny być próby odpowiedzi na pytanie „po co?”. Wiąże się z tym trudności z jednoznacznym nakreśleniem podstawowej tezy badawczej i jej konsekwentnym rozwijaniem w całej rozprawie. Wynika to w dużym stopniu z uwarunkowań o charakterze obiektywnym.

W rozprawie założono, że zostanie w niej dokonane porównanie charakteru tajemnicy zawodowej w prawie polskim i w prawie Stanów Zjednoczonych, a także zakresu tej tajemnicy, jej podstaw prawnych, konsekwencji jej naruszenia oraz specyfiki zawodu adwokata. Autorka trafnie przyjmuje jako główny cel rozprawy sformułowanie ogólnej oceny skuteczności przyjętych obecnie regulacji chroniących tajemnicę adwokacką oraz dokonanie analizy konsekwencji jej naruszenia. Dalej w rozprawie przedstawiono kilka pytań o charakterze szczegółowym, odnoszących się m.in. do rangi zawodu adwokata i tajemnicy adwokackiej, skuteczności poszczególnych systemów prawnych w tym zakresie, oceny systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów za naruszenia tajemnicy adwokackiej. Wszystkie te problemy są bardzo interesujące w zaproponowanej przez Doktorantkę perspektywie prawnoporównawczej. Porównanie rozwiązań polskich i amerykańskich, a więc kulturowo bardzo odległych od siebie systemów, jest oczywiście bardzo owocne poznawczo. Właściwie w każdym fragmencie tych zestawień i porównań systemowych znajdujemy ciekawe ustalenia inspirujące do dalszej dyskusji, skłaniające do jeszcze bardziej pogłębionej refleksji itd. Z drugiej jednak strony, zbyt duże różnice kulturowe i tak znaczne różnice podstaw systemów prawnych (polskiego i amerykańskiego) stanowią także podstawowe

przeszkody na drodze do dokonania istotnych naukowo ustaleń. Podstawowy problem polega na tym, że zbyt duże oddalenie od siebie systemów prawnych powoduje, iż dostrzeganie różnic może być niekiedy banalne, ale już proste wyjaśnienie powodów tych różnic staje się wręcz praktycznie niewykonalne (np. w wielu przypadkach pożądane byłyby obszernie komentarze historycznoprawne). Analogicznie, dostrzeganie podobieństw bywa zwodnicze, gdyż najczęściej tylko z pozoru występują tu podobieństwa substancjalne, co wymaga pogłębionej weryfikacji uproszczonych niekiedy wstępnych ustaleń i osądów. Powyższe uwagi oznaczają, że zwiększone trudności w badaniach polsko-amerykańskich występują obiektywnie. Autorka była zatem zmuszona pokonać je w sposób na tyle wyważony, aby przedstawione w pracy rozważania były możliwie klarowne i wolne od zbytnich dygresji. W mojej ocenie Autorka z reguły poradziła sobie z powyższymi problemami stosunkowo dobrze, chociaż w pewnym stopniu wpłynęło to na przejrzystość głównego wywodu rozprawy oraz obniżyło merytoryczne walory uzasadnienia niektórych tez (w wyniku rezygnacji z ich pogłębienia). W świetle powyższych uwag przyjętą konstrukcję pracy uznać należy za uzasadnioną.

Pierwszy rozdział poświęcony jest podstawowym zagadnieniom ogólnym. W rozdziale tym zawarty został szereg ustaleń pojęciowych w celu precyzyjnego określenia zakresu badawczego pracy. Przedstawiono w nim w sposób syntetyczny ogólne założenia teoretyczne i podstawowe pojęcia odnoszące się do problematyki. Mają one istotne znaczenie porządkujące i wskazują zarazem na szerokość problematyki, omawianej w kolejnych rozdziałach. Autorka omawia zwłaszcza problemy pojęcia i ogólnej charakterystyki zawodu adwokata oraz specyfiki i zasad wykonywania zawodu adwokata w prawie polskim i w prawie Stanów Zjednoczonych. Jednym z istotnych punktów wyjścia tych rozważań jest próba określenia roli i rangi zawodu adwokata jako jednego z zawodów zaufania publicznego. Autorka trafnie podkreśla, że wprawdzie oba systemy prawne odmiennie regulują to zagadnienie (w modelu amerykańskim nie występuje w ogóle wyodrębniona formalnie kategoria zawodów zaufania publicznego), to odnoszą się one do zbliżonego systemu wartości. Zgadzam się wprawdzie z ogólnym kierunkiem rozumowania Autorki, ale nie jestem przekonany do dokonanego w pracy zabiegu redukcji istotnych różnic występujących pomiędzy „zawodem zaufania publicznego” a „praktyką zawodową (prawniczą)”. Wydaje się, że przynajmniej niektóre wątki tego rozdziału powinny zostać rozwinięte i pogłębione.

Poza tym, w kontekście już całej pracy należy zauważyć, że o ile za prawidłowe można uznać ograniczenie rozważań do zawodu adwokata w polskim systemie prawnym, to założenie takie powinno być konsekwentnie realizowane i w związku z tym pewien niepokój

budzą pojedyncze odniesienia (bez stosownego komentarza) do sytuacji wykonywania innych zawodów prawniczych (np. poprzez odwołania do orzecznictwa dotyczącego radców prawnych).

W rozdziale drugim przedstawiono charakterystykę tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata. Rozważania pierwszego podrozdziału obejmują wyjaśnienie oraz podstawy prawne i etyczne tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata, przy czym zagadnienia te omawiane są z perspektywy tej instytucji w prawie polskim oraz w prawie Stanów Zjednoczonych. Podobnie dualistyczny charakter posiada drugi podrozdział, którego tematyka obejmuje dobra prawnie chronione jako źródło tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata. W rozdziale tym zwrócono uwagę na ścisłe powiązanie zagadnienia tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata z prawem do prywatności.

Najbardziej interesujący i wartościowy jest w mojej ocenie rozdział trzeci. W rozdziale tym analizie poddane zostały liczne aspekty gwarancji służących ochronie tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata. W szczególności przedstawiono tu rodzaje oraz charakterystykę gwarancji służących ochronie tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata w prawie polskim oraz w prawie Stanów Zjednoczonych. Rozważania teoretyczne i praktyczne dotyczyły koncepcji odpowiedzialności za naruszenia tajemnicy zawodowej w wykonywaniu zawodu adwokata, tj. zwłaszcza odpowiedzialności dyscyplinarnej.

W podsumowaniu Autorka syntetycznie przedstawiła główne tezy pracy. Wnioski ogólne zostały sformułowane oryginalnie i najczęściej trafnie (co nie oznacza, że podzielałam poglądy Autorki we wszystkich sprawach). Ogólnie biorąc wnioski i propozycje Autorki są odpowiednio uzasadnione i zasługują – moim zdaniem – na pozytywną ocenę. Mają one nie tylko istotny walor poznawczy, lecz również znaczenie dla praktyki.

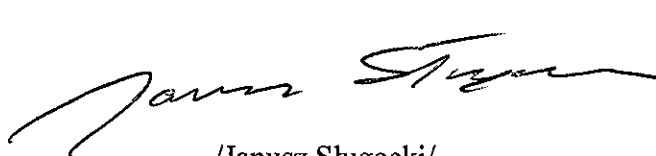
Pod względem formalnym praca jest napisana poprawnie, w szczególności pozytywnie należy ocenić jasność i zrozumiałość formułowanych poglądów i wypowiedzi.

W odniesieniu do kwestii formalnych należy jednak stwierdzić, że praca wymaga jeszcze korekty drobnych potknięć językowych. Niektóre błędy powtarzają się wielokrotnie (np. w przypisach: „op. cyt.” zamiast „op. cit.”), inne mają charakter incydentalny i najczęściej związane są z zagubieniem wątku rozważań i w konsekwencji brakiem czytelności danego fragmentu (np. „na linii której kończy się prawa publiczne”, s. 17, „cechą postępowania klienta wobec swoich klientów”, s. 45), niewłaściwym szykiem zdania (np. s. 82, ponadto w innych przypadkach jest to widoczne w pewnych trudnościach z budową zdań

tłumaczonych z języka angielskiego), drobnymi „literówkami” (np. s. 44, 45, 83, 89, 131, 198, 200, 236), zwrotami niejasnymi lub niezręcznymi („obnażania jednostki z prywatności”, s. 236). Błędy powyższe nie wpływają jednak w istotny sposób na ogólnie pozytywną ocenę pracy.

Reasumując powyższe uwagi, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Pauli Białkowskiej, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, zasługuje na ogólną ocenę pozytywną, w pełni odpowiada warunkom określonym w ustawie z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 ze zm.) i może być podstawą do dopuszczenia Autorki do publicznej obrony.

Szczecin, 28 lutego 2017 r.

/Janusz Sługocki/